

ӨОЖ 332 (145)
DOI 10.56525//XRSQ2868

**ҚАЛАЛЫҚ АГЛОМЕРАЦИЯЛАРДЫҢ
ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫ:
ЗЕРТТЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ
ЖӘНЕ ӘДІСНАМАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ**

***АУЕШОВА Б.Т.**

Ш.Есенов атындағы Каспий
технологиялар және инжиниринг университеті

Ақтау, Қазақстан

E-mail: bagdat.auyeshova@yu.edu.kz

ЕШПАНОВА Д.Д.

Алматы гуманитарлық-экономикалық университеті

Алматы, Қазақстан

E-mail: eshpanova@list.ru

ТУРУСБЕКОВА У.К.

Esil University

Астана, Қазақстан

E-mail: Umut.t@mail.ru

***Автор-корреспондент:** bagdat.auyeshova@yu.edu.kz

Аңдатпа. Бұл мақалада урбанизация тұжырымдамасын қайта қарау және көптеген заманауи отандық және шетелдік теориялардың ғылыми мұраларын жүйелеу ұсынылған. Зерттеу пәні ежелгі дәуірден қазіргі заманға дейінгі Қалалық Кеңестердің қалыптасуы мен дамуының негізгі теорияларын талдау болып табылады. Бұл жұмыстың мақсаты агрегацияны дамыту теориясындағы маңызды және перспективалық тенденцияларды растау мақсатында қалалық агрегация тұжырымдамасының теориялық және әдіснамалық формасы болып табылатын мектептер мен ғылыми бағыттарды кешенді зерттеу болып табылады. Зерттеу әдістері: теориялық таным әдістері, жалпы логика әдістері және зерттеу әдістері (абстракция және жалпылау, индукция және қорытынды, жүйелік тәсіл, құрылымдық-функционалдық әдістер, салыстырмалы талдау әдістері). Жұмыстың нәтижесі кластерлік процестердің сыртқы және ішкі теорияларының ең перспективалы бағыттарын талдау және растау болып табылады. Нәтижелерді қолдану аясы-бұл мақала басқалармен қатар қалалық бірлестік теориясы саласындағы кеңістіктік дамудың негізгі тұжырымдамаларымен байланысты ғылыми зерттеулер аясын кеңейтеді. Талдау агрегация теориясы тұрғысынан ғылыми зерттеулердегі басым процесс туралы қорытынды жасады, оның мақсаты агрегация процестерін қосу арқылы кеңістіктік басқарудың тиімділігін арттыру үшін ресурстарды іздеу болып табылады.

Түйінді сөздер: агломерациялық процесс, кеңістіктік даму теориялары, өндірісті орналастыру және халықты қоныстандыру теориялары, қалалық агломерация теориялары.

Кіріспе. Қазіргі жағдайда экономика мен аумақтық құрылымның базалық шеңберінде қоныстанудың негізгі элементтері өңірлер арасындағы байланысты және тұтастай алғанда Қазақстан Республикасының экономикалық дамуын қамтамасыз ететін қалалық қоныстар болып табылады.

Деректерді жинау процестерін тереңдету бір - бірімен байланысты екі процеске негізделген: бір жағынан, белгілі бір аймақтағы өнеркәсіптік өндірістің шоғырлануы, екінші жағынан, қалалардағы халықтың кеңістіктік шоғырлануы және ену аймақтарының таралуы.

Қалалық коллекцияның прототипі ежелгі әлемнің ірі қалалық елді мекендері - Афина, Александрия, Рим болды. Бірте-бірте олар өсіп келе жатқанда, олар әртүрлі экономикалық, мәдени және басқа байланыстар Орнатылатын айналадағы елді мекендерді игерді.

XVII ғасырда құрастыру Ұлыбританияда, Францияда және Германияда дами бастады. 19 ғасырда Солтүстік Америкада елді мекендер мен ірі қалалық ассамблеяларды құру процесі басталды. XIX - XX ғасырдың басында Ресей мен Латын Америкасы елдері XXI ғасырда Үндістанда, Қытайда, Жапонияда, Оңтүстік-Шығыс және Азия елдерінде мәліметтер жинау процестерін қамтыды. Жинақтауды қалыптастырудың қазіргі кезеңі индустрияландыру, трансұлттандыру және жаһандану процестерімен сипатталады.

Ірі қалалар аймақтық немесе ұлттық деңгейде ғана емес, бүкіл әлемде инвесторларды, тұрғындар мен туристерді тарту және сақтау үшін бәсекелеседі. Трансұлттық корпорациялардың ықпалы артып келеді; өсіп келе жатқан өндірістік белсенділік жұмыс орындарын құруға және қала тұрғындарының қала маңындағы аудандарға, өнеркәсіп орталықтарына көшуіне ықпал етеді. Нанотехнологиялар мен ақпараттық-коммуникациялық технологияларды дамытудың негізгі факторларына айналатын "жаңа экономика" салалары мен ақпараттық технологиялардың құрылымы дамитын салалардың көптеген артықшылықтары болады.

Коллекторлық процестердің пайда болуы, қалыптасуы және өзгеруі әртүрлі экономикалық мектептер ғалымдарының осы ерекше құбылысты зерттеуге деген қызығушылығының артуына әкеледі. Сондықтан бұл жұмыстың мақсаты қазіргі теориялық және әдіснамалық зерттеулердің маңызды және перспективалық бағыттарын негіздеу мақсатында қалалық агрегация тұжырымдамасы үшін теориялық және әдіснамалық платформа ретінде қызмет ететін ғылыми мектептер мен бағыттарды ретроспективті зерттеу болып табылады.

Материалдар мен зерттеу әдістері. Комбинацияны зерттей отырып, олар ғылыми тәжірибе жинақтап, мәселені ретроспективті зерттеуге назар аударды, өйткені Кеңес заманында бұл мәселе негізінен қарастырылып, оның теориялық және әдіснамалық негіздері анықталды. Бұл тұрғыда Г.М. Лаппоның бірегей жұмысы урбанизация процесінде коллекционерлердің орны мен рөлін анықтауда маңызды рөл атқарды.

Зерттеу нәтижелері. Біздің зерттеуімізде белгілі әдіскер М. Блауг позициясынан бастайық.

"Әдістеме-бұл экономистердің өз теорияларын қалай құратынын және неге бір теорияны екіншісінен артық көретінін талқылайтын экономика бөлімі" [1]. Тар мағынада әдістеме-бұл экономикалық әдістер мен зерттеу процедураларының жиынтығы және оны кеңінен түсіндіру "экономика тарихының әдіснамасын, экономикалық білімнің идеалдары мен стандарттарын зерттеуді, экономистердің дүниетанымы мен құндылықтарын зерттеуді және т.б." қамтиды. ЖШҚ " қамтиды [2].

Ірі қалалардың кеңістіктік дамуы мен қалыптасуы туралы теориялық идеялардың тамыры ежелгі грек философтарының еңбектерінде жатыр: Платон (б.з. 427-347 жж.), Аристотель (б. з. 384-322 жж.), олар "идеалды қалалық басқару" тұжырымдамасының негізін қалады. Негізгі назар мамандандырылған принциптер мен еңбек бөлінісіне, капиталға, табиғатпен үйлесімділікке, сауданы нығайту мен дамытуға қойылатын талаптарға аударылады.

Содан кейін, XVI ғасырда Томас Мор "идеалды қала" моделін құра отырып, осы тенденцияны жалғастырды.

Артуго Сорио да матаның әдемі болжамды қаласы-тас жол бойында орналасқан "таспалы Қала" [3]. Мадрид маңын қалыптастыруда сызықтық даму идеялары қолданылды. Ғалымның айтуынша, болашақта еуропалық қалалар Испанияның оңтүстігіндегі Кантандистен Еуропаның солтүстік-шығысындағы Санкт-Петербургке дейінгі сызықтық қалаға біріктірілуі керек. Шын мәнінде, ол мегаполистердің - дәйекті кластерлерді құрайтын үлкен жолақты елді мекендердің пайда болуын болжады.

Іргелі ғылыми зерттеулердің маңызды кешенін зерттеу экономикалық популяция теориясының теориялық және әдіснамалық негіздеріне айналған ғылыми мұраның бірыңғай жүйесін қалыптастыруға мүмкіндік берді:

- 1) кеңістіктік даму теориялары;
- 2) қалалық кеңестің теориялары;
- 3) жаңа экономикалық география;
- 4) топтық даму теориялары;
- 5) кеңістіктік дамуға, өндірістік ортаға, халыққа және коллекцияға арналған жаңа мектеп-интернаттар.

Ресейлік ғалымдар кеңістіктік даму және ақпарат жинау процестері туралы теориялық идеялардың дамуына айтарлықтай үлес қосты.

Осылайша, Кеңес дәуіріндегі кеңістіктік дамуды зерттеудің теориялық негіздерін келесі авторлар зерттеді: П.М. Алампиев, Ю. С. Александров, В. С. Немчинов және т. б. олардың идеялары елдің экономикалық аудандастыру жүйесін құруға және аумақтық-өндірістік кешендерді қалыптастыруға негіз болды.

Өндірістік міндеттерді шешу мәселелері А. Г. Гранберг, Т. Г. Морозова, Александр А. В. Кистанова В. В. авторы: Н. В. Копылова.

Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың "Қазақстан жолы - ортақ мақсат, ортақ мүдделер, ортақ болашақ" атты баяндамасында талқыланған тақырыптардың бірі Қазақстан Республикасының негізгі қалаларының кешенін қалыптастыру және дамыту екені белгілі. Хатта ұлттық инновациялық жүйенің және оның негізгі институттарының тиімділігін арттырудың маңыздылығы атап өтілді. Үкімет басшысы олардың қызметі стартаптар мен ұйымдастырушылық қызметтің бастапқы кезеңдерін қолдауға тиіс екенін атап өтті. Ірі қалалық кеңестерде, әсіресе Астана мен Алматыда технологтардың жұмысын күшейту қажет " [4]. Алайда, көптеген оқырмандар мұндай мәселенің мәні мен маңыздылығын терең түсінбейтіні белгілі.

Қалалық коллекция тұжырымдамасы құрылып, жетілгеніне көп уақыт өтті. Әлемнің постиндустриалды елдерінде жинақтау қалыпқа келеді және ірі қалалармен біріктіріледі. Urban gathering-латын сөзі, ол қазақ тіліне аударылады және "мен қосамын", "мен оған қосыламын" дегенді білдіреді. Бұл тұжырымдама алғаш рет металдарды балқыту саласына қатысты энциклопедияда түсіндірілді. Урбанизацияның дамуына және "жетілген социализм" контекстінде ірі мегаполистердің қалыптасуына келетін болсақ, бұл тұжырымдаманың табиғаты өзгеріп, дамыған инфрақұрылымы бар қалаларға қатысты түсіндірілді. Кеңес заманында жарияланған түсіндірме сөздік қалалық агломерацияны негізінен қалалық тұрғын үйлерден тұратын, жоғары мәдени байланыстары бар, көлік пен өндірісті дамытатын күрделі көп компонентті динамикалық жүйемен біріктірілген бірқатар елді мекендер ретінде анықтайды. Соңғы уақытқа дейін Қалалық агломерация мәселелерін негізінен экономикалық география мамандары зерттеді.

Жалпы әлемдік экономиканың және атап айтқанда отандық экономиканың кеңістіктік дамуы қазіргі кезеңде оның индустриялық кезеңге енуімен сипатталады, бұл инновациялық процестердің жандануына және экономиканың жаһандануына әкеледі, бұл ірі қалалардағы жинау процестерінің сапалы өзгеруіне әкеледі. Бұл сыртқы және ішкі ғылыми зерттеулердің бағытын түзетуге, экономикалық зерттеулердің ауырлық орталығын сипаттамалық мәселелерден және жинақтарды талдаудан қалалық құрылымдардың құрылымдық және функционалдық талдауына және олардың аймақтар мен ұлттық экономиканың кеңістіктік даму процесіндегі рөліне ауыстыруға әкеледі. Деректерді жинаудың жаһандық процесін талдайтын ең маңызды шетелдік ғылыми зерттеулердің ішінде мыналарды атап өтуге болады:

Профессор Г. Эмин және басқалары әртүрлі континенттердегі қалалық жиналыстардың тарихын, заңдылықтарын, динамикасын, қозғаушы күштері мен тенденцияларын зерттеуге арналған [5];

Салыстырмалы талдау әдісін қолдана отырып, сегіз ірі қаланы зерттеген Шмидт, Караман және басқалардың ғылыми перспективалары туралы: Токио, Гонконг, Калькутта, Стамбул, Лагос, Париж, Мехико және Лос-Анджелес [5];

Қалалар айналым қаражатын, бәсекелестік пен ақпаратты арттырудың орталық платформасы болып саналады. Бұл ортаны зерттеу әр түрлі мамандықтағы адамдардың қызығушылығының негізі екені бұрыннан белгілі. Географтар арасында кеңістіктік мәселелер мен қала эволюциясы туралы сұрақтар кеңінен талқыланды.

Осы жерде мысалға Манғыстау регионның алсақ болады. Туркия елінің. - «Uludag» Университетінің профессоры Giray F және А.К. Сагиндикуваның мақаласында Манғыстау өңірдің экономикалық дамуының перспективалары зерттеліп қазіргі экономикалық дамуына агломерацияның үлесі зор екені нақтыланған [6];

Агрегацияның әсерін зерттеуге сүйене отырып, аймақтардағы экономикалық белсенділіктің әлеуметтік-экономикалық салдарын келтіруге болады.

Біріншіден, Еңбек өнімділігі;

Екіншіден, Нәтижелі жұмыспен қамту және жұмыс орындарын құру;

Үшіншісі-энергия тиімділігі.

Айта кету керек, әр түрлі елдердің экономистері агрегаттау процестерінің экономикалық өсіммен (еңбек өнімділігімен) байланысын қарастырған кезде әртүрлі тұжырымдарға келеді. Мысалы, ескі қалаларда жаңа қалалық типтегі ескі қалаларға қарағанда Еңбек өнімділігі бойынша жаңа мамандарға деген қажеттілік көбірек.

Ресейлік ғалымдар экономикалық өсудің жинақталу факторлары тақырыбына да назар аударады: И. Б. Волчкова, Е. В. Уфимцева. Кейбір экономистер белгілі бір терминді қолданады - "экологиялық урбанизация", бұл постиндустриалды кезеңдегі экономикалық дамудың белгілі бір ерекшелігін көрсетеді - индустриялық кезеңдегі экономикалық өсудің дәстүрлі факторлары аясында урбанизациядан туындаған экономикалық өсу (табиғи ресурстарды өндіру және өңдеу, өнеркәсіптік өндіріс және т.б.). Сонымен қатар, экономистердің кумулятивтік әсерлердің мазмұнын зерттеуге және оларды есептеудің әдіснамалық негіздерін жасауға назары артты.

А. Каралонның коллекциялық зерттеулерге басымдық беретін ғылымға қосқан қосымша үлесін үш тұрғыдан бағалауға болады:

1) жоғары технологиялар саласында сыртқы әсерлер күштірек;

2) халықтың тығыздығы төмен аудандарда сыртқы сипаттамалары бойынша мамандандыру жоғары;

3) Джейкобстың сыртқы сипаттамаларына таза әртүрлілік эффектісі (байланысты әртүрлілік) және портфолио эффектісі (байланысты емес әртүрлілік) жатады.

Басқа авторлар локализация деңгейін және кеңістіктік теңсіздікті есептеу және әртүрлілікті өлшеу (inequality and diversity) арқылы агрегацияның әсерін анықтайды. Сонымен қатар, деректерді жинау процестерін ірі қала экономикасындағы шағын кәсіпорындардың кеңістіктік шоғырлануын бағалау тұрғысынан қарастыру ұсынылады.

Ірі мегаполистер, олардың әлеуметтік-экономикалық мәртебесі, күнделікті өмірі мен болашағы - кез-келген мемлекетті толғандыратын ең күрделі мәселелердің бірі. Алматы қаласы, республиканың қаржы орталығы осындай проблемаларға тап болады, өйткені Алматы мен оның айналасы, сондай-ақ қалалық акциялар жаһандық құлдырауға тап болуы мүмкін. Қалада республиканың барлық банктерінің жетпіс пайызы, сақтандыру компанияларының, тауар және қор биржаларының отыз пайыздан астамы шоғырланған. Алматыда қаржылық операцияларды батыс елдеріндегі жиырмадан астам банктік өкілдіктер жүзеге асырады. Мемлекеттік несие нарығының 80% - ы оңтүстік астана-Алматыда орналасқан. Салық түсімдерінің үлесі басқа қалалармен салыстырғанда өте жоғары. Соңғы жылдары Алматы және оның айналасы халықтың тығыздығы, жаңа елді мекендердің пайда болуы және ірі мегаполиспен өзара іс-қимыл бойынша республиканың басқа қалалары мен өңірлерінен ерекшеленді, өйткені қаладағы өндірістік қуаттар мен ірі кәсіпорындардың

шоғырлануына байланысты қала маңындағы тұрғындар оған күн сайын мансап іздеп келуге мәжбүр. Осыған байланысты қарқынды экономикалық, әлеуметтік және мәдени даму проблемасы Алматы қаласында ғана емес, оның маңында да бар. Сонымен қатар, соңғы жылдары ауыл халқының қалаға біртіндеп қоныс аударуын, республиканың урбанизация қарқынын ескере отырып, біз ауыл мен қала арасындағы, әсіресе қала айналасындағы байланыстарды нығайтуымыз керек. Сондықтан мемлекет басшысы бұл мәселені "ортақ мақсат, ортақ мүдделер, ортақ болашақ" Жолдауында белгілі бір тілде көтерді.

Қорытынды. Бірінші. Семантикалық тұрғыдан алғанда, экономикалық әдебиеттерде "қалалық интеграция" ұғымының институционалдық шекаралары қалыптасты, бұл осы категорияны анықтауға қолданыстағы тәсілдерді бөліп көрсетуге мүмкіндік береді.

Бір жағынан, қалалық популяция өнеркәсіптің, экономикалық, көлік, әлеуметтік-мәдени, еңбек, коммуникацияның әртүрлі салаларына жатады; оны елді мекендер, ресурстар, әлеуметтік, өндірістік және көлік инфрақұрылымы арасындағы аумақты бөлетін елді мекендер, қалалық және ауылдық елді мекендер тобы деп түсінуге болады. Бұл ұстаным халықты қоныстандыру идеялары мен принциптеріне және оның кеңесті қалыптастырудағы рөліне негізделген.

- Жакын маңдағы елді мекендер арасындағы байланыстардың саны мен қарқындылығы артқан сайын қоныстану формаларының эволюциясына әсер ету.

Екінші жағынан, қалалық келісім өнеркәсіптік өндірістің аумақтық шоғырлануын және аумақтық кластерлердің қалыптасуын білдіреді. Көріп отырғаныңыздай, бұл тәсіл қалдықтарды өндіру және жинау процестерінің экономикалық негізін, сондай-ақ егін жинау идеясын көрсетеді.

Үшінші. Біріктірудің тұжырымдамалық негіздері контекстіндегі экономикалық ғылымның тарихын ретроспективті талдау экономикалық әдіснаманы кеңінен түсіндіре отырып, ғылыми зерттеулердің қазіргі кезеңі өте төмен практикалық сипатына байланысты өндірісті орналастырудың классикалық жеке теорияларының екінші орнымен сипатталатынын көрсетті.

Қазіргі уақытта экономистердің "дүниетанымдық бағыты" зерттеу мәселесіне айналуға:

- Шет елдердегі Қалалық Кеңестердің кеңістіктік даму модельдері, ерекшеліктері, қайшылықтары мен тенденциялары;

- Ел мен өңірлердің Біртұтас экономикалық кеңістігін біріктіретін құрылым ретінде қалалық жиналыстар құрылымын қалыптастыру;

Өңірлерде ақпарат жинау процесінің ынталандырушы және шектеуші факторлары;

- Өңірлердің экономикалық және әлеуметтік салаларында жиынтық әсерлерді қалыптастыру тетіктерін қарастыру.

Төртінші жағынан, экономикалық әдіснаманы шектеулі түсіну тұрғысынан қалалық кеңестердің қазіргі экономикалық теориясы бірқатар нақты әдістер мен процедуралармен сипатталады, олардың ішінде мыналарды бөліп көрсету керек:

1) агрегацияны зерттеудің статистикалық әдістері (корреляциялық талдау, регрессиялық талдау, агрегациялық талдау және т. б.), ЖШҚ);

2) ірі қалаларды модельдеу әдістері;

3) қалалық жиналыстар шеңберінің болуына байланысты аумақтың кеңістіктік және экономикалық байланыстарын бағалау әдістері;

4) деректерді жинау процестерін және олардың өңірдің экономикалық дамуына әсерін мониторингілеуге арналған әдіснамалық құралдар.

Практикалық тұрғыдан алғанда, бесіншіден, технологиялық құрылымдардың өзгермелі жағдайларындағы жаңа үрдістерді ескере отырып, депрессиялық аймақтарды қоса алғанда, Орталық қалалар мен перифериялық аумақтардың әлеуметтік-экономикалық, экологиялық және кеңістіктік дамуын тиімді басқаруға қатысты ғылыми әзірлемелер жаңартылатын болады. Даму басымдықтарын дұрыс бағалау және даму жобаларын жүзеге

асыру үшін инвестицияларды тарту арқылы қалалық жиналыстар қалалық жер нарығында жетекші орынға ие бола алады.

Жылдың соңғы тоқсанында Алматыдағы кездесу урбанизация процесіне байланысты тез өтті. Қазіргі кезеңде оның әлеуметтік-экономикалық және мәдени дамуы қауымның талаптарына жауап береді. Шамамен 20,34 мың шақырымды қамтитын акцияға орта есеппен төрт миллионға жуық адам қатысады.

Ассамблея халқының этникалық және конфессиялық құрамы өте күрделі. Мұнда шағын топтарды айтпағанда, үлкен этникалық топтарға жататын он түрлі этникалық топтардың өкілдері тұрады. Алайда қаладағы саяси жағдай тұрақты. XX ғасырдың екінші жартысы-XXI ғасырдың басында Орталық қала маңындағы этникалық, конфессиялық және демографиялық процестер үнемі өзгеріп отырды. Соңғы уақытта бұл процесс тегіс және жылдам жүрді.

Мұны қаланың шетінде орналасқан тұрғындардың тығыздығы мен саны дәлелдейді, өйткені бұл көрсеткіш республиканың басқа аймақтарымен салыстырғанда өте жоғары. Бұл шарттар ғалымдарға кеңістіктік және экономикалық өзгерістерді көрсететін және ұлттық мүдделермен байланысты басқару шешімдерін ғылыми негіздейтін басқарудың кластерлік модельдерін табу міндетін қояды.

ӘДЕБИЕТТЕР

- [1]. Блауг М. Методология экономической науки, или как экономисты объясняют: пер.с англ. – 2-е изд. – М.: Журн. «Вопросы экономики», 2004. – С. 18.
- [2]. Орехов А.М. Методы экономических исследований. – М.: ИНФРА-М, 2006. – С. 38.
- [3]. Arturo Soria y Mata/ La ciudad lineal. – Madrid, 1884.
- [4]. Н. Назарбаев. Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ // Егемен Қазақстан. 18 қаңтар 2014 жыл.
- [5]. Loibl W., Etminan G., Gebetsroither- Geringer E., Neumann H.-M., Sanchez-Guzman S. Characteristics of Urban Agglomerations in Different Continents: History, Patterns, Dynamics, Drivers and Trends // Urban agglomeration. – 2018. – P. 15–24.
- [6]. Сагиндикова А.К., Giray F., Маңғыстау облысының әлеуметтік-экономикалық дамуы // Yessenov science journal №1 (39)-2021, Б. 210-211

REFERENCES

- [1]. Blaug M. Methodology of economic science, or how economists explain: trans. from English – 2nd ed. - M.: Journal. "Economic Issues", 2004. – p. 18.
- [2]. Orekhov A.M. Methods of economic research. – M.: INFRA-M, 2006. – p. 38.
- [3]. Arturo Soria y Mata/ La ciudad lineal. – Madrid, 1884.
- [4]. N. Nazarbayev. Kazakhstan's way – 2050: common goal, common interests, common future // sovereign Kazakhstan. January 18, 2014.
- [5]. Loibl W., Etminan G., Gebetsroither- Geringer E., Neumann H.-M., Sanchez-Guzman S. Characteristics of Urban Agglomerations in Different Continents: History, Patterns, Dynamics, Drivers and Trends // Urban agglomeration. – 2018. – P. 15–24.
- [6]. Sagindikova A. K., Giray F., Socio-economic development of Mangystau region / / Yessenov science journal No. 1 (39)-2021, P. 210-211

Ауешова Б.Т.

*Каспийский университет технологии и инжиниринга им. Ш. Есенова,
г. Актау, Казахстан*

Ешпанова Д.Д.

Алматинский гуманитарно-экономический университет, Алматы, Казахстан

Турусбекова У.К.

Esil University, Астана, Казахстан

ГОРОДСКИЕ АГЛОМЕРАЦИЙ ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ: ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Аннотация. В статье осуществлена ретроспектива городской агломерации и систематизация научного наследия ряда современных отечественных и зарубежных теорий. Предметом исследования является анализ фундаментальных теорий формирования и развития городских агломераций с древнейших времен до современного периода. Целью работы является комплексное изучение научных школ и течений, являющихся теоретико - методологической формой концепции городской агломерации, с целью обоснования важных и перспективных тенденций в отношении теории агломерационного развития. В качестве методов исследования в статье используются: методы теоретического познания, общие логические методы и методы исследования (абстрагирование и обобщение, индукция и дедукция, системный подход, структурно - функциональный метод, методы сравнительного анализа). Результатом работы является анализ и обоснование наиболее перспективных направлений зарубежных и отечественных теорий агломерационных процессов. Область применения результатов-эта статья, наряду с другими работами, расширяет научную область исследований, касающихся фундаментальных концепций пространственного развития в контексте теории городской агломерации. В результате анализа были сделаны выводы о приоритетных тенденциях научных исследований в части теории агломерации, направленных на поиск резервов повышения эффективности пространственного управления за счет активизации агломерационных процессов.

Ключевые слова: агломерационный процесс, теории пространственного развития, теории размещения производства и расселения населения, теории городской агломерации

Auyeshova B.T.

Sh. Yessenov Caspian state university of technology and engineering, Aktau, Kazakhstan

Eshpanova D.D.

Almaty University of Humanities and Economics, Almaty, Kazakhstan

Turusbekova U.K.

Esil University, Astana, Kazakhstan

URBAN AGGLOMERATIONS FORMATION AND DEVELOPMENT: THEORETICAL RESEARCH AND METHODOLOGICAL ASPECTS

Abstract. The article provides a retrospective of the urban agglomeration and systematization of the scientific heritage of a number of modern domestic and foreign theories. The subject of the study is the analysis of fundamental theories of the formation and development of urban agglomerations from ancient times to the modern period. The aim of the work is a comprehensive study of scientific schools and trends, which are the theoretical and methodological form of the concept of urban agglomeration, in order to substantiate important and promising trends in the theory of agglomeration development. The following research methods are used in the article: methods of theoretical cognition, general logical methods and research methods (abstraction and generalization, induction and deduction, systematic approach, structural and functional method, methods of comparative analysis). The result of the work is the analysis and substantiation of the most promising directions of foreign and domestic theories of agglomeration processes. Scope of application of the results-this article, along with other works, expands the scientific field of research concerning the fundamental concepts of spatial development in the context of urban agglomeration theory. As a result of the analysis, conclusions were drawn about the priority trends of scientific

research in terms of the theory of agglomeration, aimed at finding reserves for improving the efficiency of spatial management by activating agglomeration processes.

Keywords: agglomeration process, theories of spatial development, theories of production placement and population settlement, theories of urban agglomeration